

**Міжнародний гуманітарний університет
МЕДИЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
Циклова комісія зі спеціальності Психологія**

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ САМОСВІДОМОСТІ

Галузь знань	<u>05 «Соціальні та поведінкові науки»</u>
Спеціальність	<u>053 «Психологія»</u>
Назва освітньої програми	<u>Психологія</u>
Рівень вищої освіти	<u>фаховий передвищій</u>

Розробники і викладачі	Контактний тел.	E-mail
Викладач, доктор психологічних наук, професор Казанжи Марія Йосипівна	067-929-77-13	kazanzhy.mariya@gmail.com

1. АНОТАЦІЯ ДО КУРСУ

«Психологія самосвідомості» – є складовою частиною дисциплін психологічного циклу нормативного блоку. Її вивчення передбачає підвищення професійної компетентності практичних психологів та сприяє ефективній самореалізації їх, як фахівців.

Мета навчальної дисципліни «Психологія самосвідомості»: ознайомити з теоретичними засадами психології самосвідомості, розкрити внутрішні та зовнішні фактори формування та функціонування самосвідомості; сприяти оволодінню системою знань про становлення самосвідомості особистості та методи її діагностики; сприяти опануванню методами розвивальної, колекційної, просвітницької та психотерапевтичної роботи спрямованої на формування гармонійної Я-концепції особистості.

Передумовами для вивчення дисципліни є обов'язкові навчальні дисципліни «Основи філософських знань», «Історія психології», «Вступ до спеціальності».

2. ОЧІКУВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ПЛАНУЄТЬСЯ СФОРМУВАТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У процесі реалізації програми дисципліни «Психологія самосвідомості» формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати типові спеціалізовані задачі у галузі професійної діяльності психолога або у процесі навчання, що передбачає застосування основних психологічних теорій та методів, а також положень і методів інших наук, і характеризується певною невизначеністю умов, нести відповідальність за результати своєї діяльності та контролювати інших осіб у певних ситуаціях.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК2. Знання та розуміння предметної області основ біології та психофізіології.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, генерувати нові ідеї, виявляти, ставити та вирішувати проблеми, приймати обґрунтовані рішення.

ЗК6. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК9. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства, демонструвати повагу різноманітності та мультикультурності, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК7. Навички адаптації до нових ситуацій та здатність до професійної мобільності.

СК10. Здатність вибудовувати траєкторію власного кар'єрного та професійного розвитку.

Навчальна дисципліна «Психологія самосвідомості» забезпечує досягнення програмних результатів навчання (ПРН), передбачених освітньою програмою:

ПРН1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПРН2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПРН5. Використовувати типові науково-обґрунтовані способи вирішення життєвих проблем та психологічних задач у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати рішення щодо їх розв'язання.

ПРН7. Емпатійно взаємодіяти та вступати у комунікацію, логічно формулювати думку, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові особливості.

ПРН8. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.

ПРН9. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку

ПРН12. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

ПРН13. Володіти базовими навичками надання психоконсультативної допомоги

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

Знати:

- 1) специфіку предмета, завдання та методи психології самосвідомості, її місце в системі психологічної науки
- 2) головні методи науково-психологічних досліджень та діагностичного вивчення самосвідомості
- 3) окремі психологічні теорії самосвідомості
- 4) зміст, структуру та соціально-психологічні і психолого-педагогічні чинники становлення самосвідомості
- 5) рушійні сили і закономірності розвитку Я-концепції
- 6) зміст Я-концепції
- 7) психологічне визначення самооцінки
- 8) психологічну характеристику явищ самосвідомості як цілісного регулятора діяльності, спілкування, поведінки тощо

Уміння:

- 1) визначати окремі явища самосвідомості;
  - 2) визначати розбіжності в головних методологічних підходах до інтерпретації явищ самосвідомості
  - 3) досліджувати та діагностувати окремі явища самосвідомості
  - 4) надавати психологічну допомогу щодо корекції явищ самосвідомості
  - 5) опрацьовувати наукову літературу за дисципліною.
- Опанування курсу під час семінарських занять та самостійної роботи здобувачи повинно сприяти формуванню низки практичних

навичок:

- 1) здатність до теоретичного опрацювання та наукового аналізу першоджерел з питань психології самосвідомості;
- 2) вміння структурувати теоретичний матеріал у вигляді схем та таблиць, визначати взаємозв'язки між структурними компонентами, виявляти загальне та відмінне між поняттями, категоріями в межах психології самосвідомості;
- 3) здатність актуалізувати та інтегрувати наявні знання з психології у ході вивчення психології самосвідомості;
- 4) вміння написання наукових статей та їх рецензування;
- 5) вміння професійно організувати діагностику самосвідомості людей різного віку;
- 6) здатність до методичної та практичної роботи спрямованої на формування гармонійної Я-концепції особистості.

Завдання курсу:

- 1) розкриття базових теоретичних засад психології самосвідомості;
- 2) ознайомлення з технологією та методами діагностики самосвідомості людей різного віку;
- 3) сприяння формуванню навичок ґрунтового наукового аналізу понятійного апарату психології самосвідомості.

3. ОБСЯГ ТА ОЗНАКИ КУРСУ

Загалом		Вид заняття (денне відділення / заочне відділення)			Ознаки курсу		
ЄКТС	годин	Лекційні заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Курс, (рік навчання)	Семестр	Обов'язкова / вибіркова
4	120	28	28	64	2	4	Обов'язкова

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	у тому числі		
лекц.		практ.	сам. роб.	
Тема 1. Філософсько-психологічні аспекти феномену самосвідомості	15	4	4	7
Тема 2. Структура самосвідомості	15	4	4	7
Тема 3. Фактори формування самосвідомості	15	4	4	7
Тема 4. Становлення самосвідомості дитини	20	4	4	12
Тема 5. Особливості самосвідомості у підлітковому, юнацькому та зрілому віці	15	4	4	7
Тема 6. Діагностика самосвідомості особистості	20	4	4	12
Тема 7. Формування гармонійної Я-концепції особистості	20	4	4	12
Усього:	120	28	28	64
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ – ЗАЛІК				

5. ТЕХНІЧНЕ Й ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ / ОБЛАДНАННЯ

Здобувачи отримують теми та питання курсу, основну і додаткову літературу, рекомендації, завдання та оцінки за їх виконання як традиційним шляхом, так і з використанням університетської платформи он-лайн навчання на базі Moodle. Окрім того, практичні навички у пошуку та аналізу інформації за курсом, з оформлення індивідуальних завдань, тощо, здобувачи отримують, користуючись університетськими комп'ютерними класами та бібліотекою.

6. ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна форма
1	Тема 1. Філософсько-психологічні аспекти феномену самосвідомості 1. Визначення самосвідомості. 2. Зміст і структура самосвідомості. 3. Значення самосвідомості для особистості. 4. Головні методологічні підходи до вивчення самосвідомості. 5. Головні проблеми психології самосвідомості. 6. Історія вивчення проблеми самосвідомості. 7. Самосвідомість як процес. 8. Самосвідомість як результат. 9. Я-концепція в працях У.Джеймса. 10. Самосвідомість як вища 11. форма розвитку психіки. 12. Проблема самосвідомості в працях С.Л. Рубінштейна. 13. Вклад І. Кона в психологію самосвідомості. 14. Особливості підходу О.М. Леонтьєва до вивчення самосвідомості.	4
2	Тема 2. Структура самосвідомості 1. Визначення Я-концепції як цілісного утворення. 2. Соціально-культурні витоки Я-концепції. 3. Функціональні аспекти Я-концепції. 4. Подвійна природа Я-концепції як психологічного утворення. 5. Я-концепція як інтерпретація досвіду. 6. Я-концепція як сукупність сподівань. 7. Я-концепція як засіб досягнення внутрішньої узгодженості. 8. Я-концепція як регулятор поведінки. 9. Наукові традиції вивчення Я-концепції в психології. 10. Я-концепція в працях Р.Бернса. 11. Проблема самосвідомості в працях К. Роджерса. 12. Дослідження соціальної перцепції в працях Бодальова О.В.	4
3	Тема 3. Фактори формування самосвідомості 1. Поняття самооцінки. 2. Необхідність розвитку адекватної самооцінки. 3. Рівень домагань в особистості. 4. Неадекватності як негативна емоційна реакція особистості; 5. Самоповага та психологічний розвиток особистості.	4

	6. Комплекс неповноцінності. 7. Рівень домагань. 8. Взаємозв'язок між рівнем домагань та самооцінкою.	
4	Тема 4. Становлення самосвідомості дитини 1. Онтогенез як психологічний феномен. 2. Самосвідомість в дошкільному віці. 3. Самосвідомість підлітків. 4. Самосвідомість юнаків. 5. Відмінність самосвідомості дошкільників та підлітків. 6. Особливості самосвідомості акцентованих підлітків. 7. Почуття дорослості. Самооцінка та професійне самовизначення.	4
5	Тема 5. Особливості самосвідомості у підлітковому, юнацькому та зрілому віці 1. Особливості поведінки юнаків. 2. Професійне самовизначення як аспект прояву самосвідомості. 3. Становлення самооцінки в юності. 4. Самооцінка і її роль у становленні самосвідомості Я - концепція як головний чинник особистісного самовизначення 5. Девіантна поведінка. 6. Особливості формування девіантної поведінки. 7. Що таке несприятлива «Я – концепція». 8. Поняття «дифузія ідентичності». 9. Поведінка підлітків з девіантною поведінкою. 10. Зв'язок самооцінки з процесом соціальної адаптації та дезадаптації. 11. Умови формування реалістичного рівня домагань у розумове відсталих дітей. 12. Прояви несприятливої "Я-концепції"	4
6	Тема 6. Діагностика самосвідомості особистості 1. Особливості експериментальних досліджень в психології самосвідомості. 2. Проблема критеріїв процесу особистісного самовизначення. 3. Проективні методики в вивчення самосвідомості та їх теоретичні засади. 4. Тест «Малюнок людини». 5. Тест самоактуалізації (САТ). 6. Локус контролю. 7. Опитувальник соціально-психологічної адаптованості (шкала СПА) К.Роджерса та Р.Даймонда. 8. Методи дослідження самооцінки в дошкільному віці. 9. Методи дослідження самооцінки в молодшому шкільному віці. 10. Методи дослідження самооцінки в старшому шкільному віці. 11. Методи дослідження самооцінки як аспекту професійного самовизначення.	4

	12. Методики вивчення самооцінки. 13. Методики вивчення рівня зазіхань.	
7	Тема 7. Формування гармонійної Я-концепції особистості 1. Поняття особистісної рефлексії. 2. Особливості рефлексивного аналізу у молодших школярів. 3. Зміни в рефлексивному аналізі в підлітковому віці. 4. Юнацька рефлексія як ознака віку. Дослідження соціальної перцепції в працях Бодальова О.В. 5. Системний підхід до вивчення особистісної рефлексії. 6. Поняття рефлексії. Юнацька рефлексія як ознака віку. 7. Дослідження соціальної перцепції в працях Бодальова О.В.	4
	Всього:	28

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

До самостійної роботи здобувачів щодо вивчення дисципліни «Психологія самосвідомості» включаються:

1. Знайомство з науковою та навчальною літературою відповідно зазначених у програмі тем.
2. Опрацювання лекційного матеріалу.
3. Підготовка до практичних занять.
4. Консультації з викладачем протягом семестру.
5. Самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
6. Підготовка та виконання індивідуальних завдань у вигляді есе/доповіді.
7. Підготовка до підсумкового контролю.

ТЕМАТИКА ТА ПИТАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна форма
1	Тема 1. Філософсько-психологічні аспекти феномену самосвідомості <i>Завдання 1.</i> Проаналізувати теорію особистісно-зорієнтованого виховання І. Д. Беха та визначити прогресивні ідеї, щодо особливостей та формування Я дитини. <i>Завдання 2.</i> Проаналізуйте доробок О.Л. Кононко стосовно самосвідомості дитини. Підготувати доповіді: 1. Проблема Я в епоху античності та середньовіччя (Геракліт, Сократ, Августин, Платон, Аристотель, Фома Аквінський). 2. Проблема Я в філософії Нового часу (Декарт, Локк, Лейбніц, Юм, Кондильяк). 3. Прогресивні ідеї щодо проблеми Я в німецькій класичній філософії (Кант, Фіхте, Гегель, Фейєрбах, Кант). 4. Проблема самосвідомості в теоріях особистості. Скласти глосарій основних понять теми: самосвідомість, поняття Я, самопізнання, теорії особистості, потреби Я, Я-концепція, образ-Я.	7

2	Тема 2. Структура самосвідомості Завдання 1. Здійснити порівняльний аналіз поняття свідомість та самосвідомість, визначити спільні та відмінні риси, охарактеризувати їх взаємозв'язок. Науково обґрунтувати власну думку. Підготувати доповіді: 1. Структура самосвідомості за І.І. Чесноковою. 2. Самопізнання, емоційно-оцінне ставлення до себе, саморегуляція. 3. Структура та особливості самооцінки. 4. Проблема ставлення до себе (В.В.Столин, С.Р.Пантилеєв). 5. Проблема Я-концепції в психології. 6. Базові характеристики та структура Я-концепції за Р. Бернсом. Скласти глосарій основних понять теми: самосвідомість, самопізнання, ставлення до себе, самооцінка, саморегуляція, Я-концепція, образ-Я, ідентифікація.	7
3	Тема 3. Фактори формування самосвідомості Завдання 1. Створити схему взаємозв'язку факторів формування самосвідомості. Науково обґрунтувати її. Завдання 2. Визначте ієрархію факторів формування самосвідомості стосовно дитячого, підліткового, юнацького та зрілого віку. Підготувати доповіді: 1. Роль психічних процесів у формуванні Я особистості. 2. Сприймання, пам'ять, увага, мовлення, мислення як необхідні умови розвитку самосвідомості особистості. 3. Роль емоційної, мотиваційної сфер особистості та спрямованості особистості у формуванні Я. 4. Роль механізмів ідентифікації, відчуження та порівняння у формуванні Я-концепції. 5. Найближче оточення (батьки, педагоги, однолітки) як провідний фактор розвитку самосвідомості дитини. Скласти глосарій основних понять теми: внутрішні та зовнішні фактори формування самосвідомості; психічні процеси; захисні механізми особистості; соціалізація; ідентифікація, відчуження та порівняння.	7
4	Тема 4. Становлення самосвідомості дитини Завдання 1. Створити порівняльну таблицю характеристик розвитку самосвідомості (Складові самосвідомості: Самопізнання, Ставлення до себе (самооцінка), Саморегуляція та Особливості прояву у 0-2 роки 3-5 років 6-7 років 7- 11 років) Підготувати доповіді: 1. Загальні закономірності та особливості становлення й розвитку 2. Я-концепції у дітей дошкільного віку. 3. Стадії розвитку «Я» від народження до старшого дошкільного віку 4. Розвиток самосвідомості та готовність до шкільного навчання. 5. Розвиток самосвідомості у молодших школярів, особливості формування самооцінки та самоконтролю. Скласти глосарій основних понять теми: стадії розвитку-Я, нормативні характеристики Я-концепції старшого дошкільника, готовність до школи, самооцінка, самоконтроль	12
5	Тема 5. Особливості самосвідомості у підлітковому, юнацькому та зрілому віці	7

	Завдання 1. Визначити основні характеристики та проблеми самосвідомості підліткового, юнацького, зрілого віку. Підготувати доповіді: 1. Відмінність самосвідомості дошкільників та підлітків. 2. Особливості самосвідомості акцентованих підлітків. 3. Почуття дорослості. 4. Особливості поведінки юнаків. 5. Особливості формування девіантної поведінки. 6. Поведінка підлітків з девіантною поведінкою. 7. Зв'язок самооцінки з процесом соціальної адаптації та дезадаптації. Умови формування реалістичного рівня домагань у розумове відсталих дітей. 8. Прояви несприятливої "Я-концепції" 9. Професійна та особистісна самореалізація як передумова до становлення особистості у дорослому житті. Скласти глосарій основних понять теми: почуття дорослості, рольова ідентифікація, самовизначення, самоактуалізація особистості, рефлексія, професійне самовизначення.	
6	Тема 6. Діагностика самосвідомості особистості Завдання 1. Комплексно проаналізувати особливості самосвідомості та їх діагностику в певний віковий період за вашим вибором (виконання завдання у вигляді таблиці): а) дошкільний, б) молодший шкільний, в) підлітковий, г) юнацький, д) період зрілості, за схемою. Основана вимога – дати чітку та повну відповідь за кожним параметром: 1. Віковий період 2. Основні вікові новоутворення самосвідомості 3. Фактори формування 4. Можливі та поширені проблеми та труднощі самоусвідомлення в цей віковий період 5. Специфіка діагностики в цей віковий період 6. Методи та методики діагностики 7. Основні напрями формування гармонійної Я-концепції Підготувати доповіді: 1. Проблема діагностики самосвідомості. 2. Проблема критеріїв процесу особистісного самовизначення. 3. Проективні методики в вивчення самосвідомості та їх теоретичні засади. 4. Діагностика складових самосвідомості у підлітковому та дорослому віці. 5. Діагностика ставлення до себе, Я-концепції, самоактуалізації особистості. Практичне завдання Здійснити діагностику за методиками, що наведено нижче, інтерпретувати, скласти психологічний портрет:	12

	Тест «Малюнок людини». Тест самоактуалізації (САТ). Локус контролю. Опитувальник соціально-психологічної адаптованості (шкала СПА) К. Роджерса та Р. Даймонда.	
7	Тема 7. Формування гармонійної Я-концепції особистості Завдання 1. Описати психологічних захід (розвивальна, корекційна, просвітницька, психотерапевтична робота) спрямований на гармонізацію Я-концепції особистості. Схема опису: мета, завдання, на яку вікову категорію розраховано, форма проведення (групова, індивідуальна), умови проведення, структура заходу, зміст заходу, очікувані результати, методи оцінки ефективності. Підготувати доповіді: 1. Поняття гармонійної Я-концепції. 2. Особливості формування гармонійної Я-концепції в дошкільному віці. 3. Методи формування гармонійної Я-концепції у підлітковому та юнацькому віці. 4. Роль психотерапевтичної роботи у формуванні гармонійної особистості дорослої людини. 5. Самосвідомість як актуальна проблема психології.	12
	Всього:	64

8. ВИДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Робоча програма навчальної дисципліни передбачає наступні види та методи контролю:

Види контролю	Складові оцінювання
поточний контроль , який здійснюється у ході: проведення практичних занять, виконання індивідуального завдання, контрольної роботи; контрольної роботи; проведення консультацій та відпрацювань	50%
підсумковий контроль , який здійснюється у ході проведення заліку	50%

Методи діагностики знань (контролю)	фронтальне опитування; наукова доповідь, усне повідомлення, індивідуальне опитування; контрольна робота; робота у групах; ділова гра, розв'язання ситуаційних завдань, кейсів, практичних завдань, залік

Питання до заліку

1. Філософські передумови виникнення психології самосвідомості.
2. Проблема Я в епоху античності та середньовіччя (Геракліт, Сократ, Августин, Плотін, Аристотель, Фома Аквінський).
3. Проблема Я в філософії Нового часу (Декарт, Локк, Лейбніц, Юм, Кондильяк).
4. Прогресивні ідеї щодо проблеми Я в німецькій класичній філософії (Кант, Фіхте, Гегель, Фейєрбах, Кант, Маркс).
5. Функціоналістичний підхід В. Джемса.
6. Проблема Я в психодинамічному підході (З.Фрейд, А.Адлер, К.Хорні, Е.Еріксон).

7. Гуманістичний підхід до проблеми Я в теоріях особистості (А.Маслоу, Е.Фрома, К.Роджерса, Г.Олпорта).
8. Поняття Я у структурному підході Р.Мейли.
9. Соціологічний підхід, щодо проблеми «Я» (П.Жане, Ч.Кулі, Д.Мід).
10. Проблема самосвідомості в вітчизняній теорії діяльності (С.Л.Рубінштейн, К.К.Платонов, І.І.Чеснокова та інші).
11. Психолого-педагогічний аспект проблеми Я (І.Д.Бех, О.Л. Кононко).
12. Співвідношення понять свідомість та самосвідомість.
13. Структура самосвідомості за І.І. Чесноковою.
14. Структура та особливості самооцінки.
15. Проблема Я-концепції в психології.
16. Структура Я-концепції за Р. Бернсом.
17. Стійкі та ситуативні образи-Я: різноманітність та характеристика.
18. Теорія самосвідомості І.І.Чеснокової.
19. Проблема Я в роботах І.С.Кона.
20. Самосвідомість особистості в праці В.В.Століна.
21. Самосвідомість, як компонент структури особистості (В.С.Мерлін).
22. Ставлення до себе, як емоційно-оцінна система за С.Р.Пантилєєвим.
23. Особливості самосвідомості та самооцінки при аномаліях особистості (Е.Т.Соколова).
24. Теорія самосвідомості А.Г. Спіркіна.
25. Проблема Я в соціальній психології Т.Шибутані.
26. Теорія Я-концепції Р.Бернса.
27. Концепція ставлення до себе Н.І. Сарджвеладзе.
28. Проблема Я-концепції в працях К. Роджерса.
29. Теорія розділеного Я (Рональд Лейнг)
30. Загальна характеристика факторів формування та функціонування самосвідомості.
31. Роль психічних процесів у формуванні Я особистості.
32. Роль емоційної, мотиваційної сфер особистості та спрямованості особистості у формуванні Я.
33. Захисні механізми самооцінки, ставлення до себе, Я-концепції.
34. Роль механізмів ідентифікації, відчуження та порівняння у формуванні Я-концепції.
35. Найближче оточення (батьки, педагоги, однолітки) як провідний фактор розвитку самосвідомості дитини.
36. Вплив соціального оточення на формуванні та функціонування самосвідомості особистості.
37. Загальна характеристика становлення і розвитку самосвідомості у дітей дошкільного віку.
38. Особливості розвитку самосвідомості від народження до 2 років.
39. Основні новоутворення в розвитку самосвідомості у дитини від 2 до 3 років;
40. Особливості становлення Я дитини від 3 до 5 років;
41. Особливості формування Я-концепції дитини старшого дошкільного віку.
42. Базові характеристики Я-концепції старшого дошкільника.
43. Розвиток самосвідомості та готовність до шкільного навчання.
44. Статеві-вікова ідентифікація дитини.

45. Особливості самосвідомості молодших школярів.
46. Становлення самосвідомості у підлітковому віці.
47. Особливості становлення самосвідомості у юнацькому віці.
48. Сутність поняття рефлексії.
49. Теорія самоактуалізації А. Маслоу.
50. Професійна та особистісна самореалізація як передумова до становлення особистості у дорослому житті.
51. Проблема діагностики самосвідомості.
52. Методичні засади діагностики дошкільників.
53. Методи та методики діагностики складових самосвідомості в дитячому віці.
54. Особливості діагностики самосвідомості у підлітковому та дорослому віці.
55. Особливості формування гармонійної Я-концепції в дошкільному віці.
56. Методи формування гармонійної Я-концепції у підлітковому та юнацькому віці.
57. Групові та індивідуальні методи формування гармонійної Я-концепції особистості.
58. Роль батьків та сім'ї у формуванні адекватної самооцінки.
59. Базові психотерапевтичні підходи до формування гармонійної особистості.
60. Гармонійна Я-концепція психолога та її формування.

9. ОЦІНЮВАННЯ ПОТОЧНОЇ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ З ПІДСУМКОВИМ КОНТРОЛЕМ У ФОРМІ ЗАЛІКУ

<i>Денна форма навчання</i>			
<i>Поточний контроль</i>			
Види роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи на семінарських (практичних) заняттях			
1.1. Підготовка до практичних занять	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час практичних занять	25
За виконання контрольних робіт (завдань)			
1.2. Підготовка контрольних робіт	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка контрольних робіт (завдань)	10
Виконання завдань для самостійного опрацювання			

1.3. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виносяться на самостійне вивчення	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ¹ , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	5
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота здобувача)			
1.4. Підготовка доповіді (есе) за заданою тематикою	Відповідно до розкладу занять і графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів доповіді (есе)	5
1.5. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	Відповідно до розкладу занять і графіку ІКР	Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять або ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль залік			50
Всього балів			100

10. КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ (для заліку)

Рівень знань оцінюється:

- «зараховано» (А) – від 90 до 100 балів. Здобувач виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та практичних заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, виконав завдання до самостійної роботи, презентував доповідь (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;
- «зараховано» (В) – від 82 до 89 балів. Здобувач володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та практичних заняттях, виконав завдання до самостійної роботи, презентував доповідь (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;
- «зараховано» (С) – від 74 до 81 балів. Здобувач відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність виконаних завдань до самостійної роботи, доповіді (есе) та активність у науково-дослідній роботі;
- «зараховано» (D) – від 64 до 73 балів. Здобувач був присутній не на всіх лекціях та практичних заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується виконання завдань до самостійної роботи, доповіді (есе);
- «зараховано» (Е) – від 60 до 63 балів. Здобувач був присутній не на всіх лекціях та практичних заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні

¹ Індивідуально-консультативна робота викладача зі здобувачами

відповіді, допускає помилки, не всі завдання до самостійної роботи виконано у повному обсязі.

- «не зараховано» (FX) – від 35 до 59 балів. Здобувач володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

- «не зараховано» (F) – від 0 до 34 балів. Здобувач не володіє навчальним матеріалом.

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою
		залік
90-100 (10-12)	A	зараховано
82-89 (8-9)	B	
74-81(6-7)	C	
64-73 (5)	D	
60-63 (4)	E	
35-59 (3)	FX	не зараховано
1-34 (2)	F	

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Березін А. М. Психологічні чинники генези національної самосвідомості особистості: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2002. 208 с.
2. Борисов В. В. Теоретико-методологічні засади формування національної самосвідомості учнівської та здобувачької молоді: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.07 - теорія і методика виховання. Київ, 2005. 528 с..
3. Боришевський М. Й. Національна самосвідомість у громадянському становленні особистості. Київ: Беркут, 2000. 63 с.
4. Боришевський М. Й. Особистість у вимірах самосвідомості. Суми: «Еллада», 2012. 608 с
5. Галузьяк В.М. Розвиток професійної самосвідомості здобувачів вищих навчальних закладів: монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 256 с.
6. Гуменюк О. Є. Психологія Я-концепції: Навчальний посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2004. 310 с.
7. Кузьменко В.У. Індивідуалізація виховання і навчання в дошкільних закладах (методичні рекомендації для дошкільних працівників). – К.: КМПУВ імені Б. Грінченка, 2002. 44 с.
8. Методичні рекомендації до програми розвитку та виховання дітей раннього віку «ЗЕРНЯТКО» / Під ред. О.Л.Кононко. – К., Кобза, 2004. – 188 с

Допоміжна

1. Дятленко Н. Самоповага дітей. К.: Шк. Світ, 2007. 120 с.
2. Крайніков Е.В. Психологія розвитку: Словник-довідник. К.: Арістей, 2004. 260 с.
3. Соколова В. Ф. Психологічні особливості розвитку національної самосвідомості здобувачької молоді засобами української літератури : дис... канд. психол. наук : 19.00.07 Київ, 2005. 196 с.

4. Співак Л. М. Специфіка змісту та структури національної самосвідомості особистості у психологічній науці // Проблеми сучасної психології. 2012. № 1. С. 73–77.
5. Чепелева Н.В. Ідентичність особистості в контексті психологічної герменевтики. Збірник наукової студії із соціальної та політичної психології. Вип. 13 (16). Київ : Міленіум., 2006. С. 13–24.
6. Шевченко О. В. Національна ідентифікація у становленні Я-образу особистості : дис... канд. психол. наук : 19.00.07 Київ, 2005. 213 с.
7. Шугай М. А. Психологічний аналіз розвитку національної рефлексії в процесі навчальної діяльності молодших школярів : дис... канд. психол. наук : 19.00.07. Острог, 2002. 245 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Міжнародного гуманітарного університету: офіційний сайт. URL: https://mgu.edu.ua/science_library
2. Бібліотека Університету Ушинського: офіційний сайт. URL: <https://library.pdpu.edu.ua>
3. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL: <http://www.mon.gov.ua>
4. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського: офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Одеська національна наукова бібліотека: офіційний сайт. URL: <http://odnb.odessa.ua/>